

ДУХОВНОПЕРЕТВОРЮВАЛЬНА ФУНКЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Гордієнко С. Г.

старший викладач, кафедра англійської філології та перекладу,
Горлівський інститут іноземних мов Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

Ключові слова: виховання, розвиток, культура, духовність, моральність, заклад вищої освіти.

Keywords: education, development, culture, spirituality, morality, higher educational establishment.

Духовно-моральний стан нашого суспільства змушує замислитись над проблемою виховання молоді, адже духовний розвиток людини є обов'язковою умовою виживання країни. Педагоги вищої школи, спираючись на філософську, етичну, естетичну та психолого-педагогічну спадщину визначних вітчизняних учених, прагнуть осмислити сутність духовного розвитку особистості і запропонувати шляхи та засоби формування духовної культури молоді, адже «головне в людині – її духовність на засадах національної культури» [2].

Проблемі духовності у філософській та психолого-педагогічній літературі присвячено багато праць. Серед філософів минулого слід назвати ім'я Г. Сковороди, який спирався головним чином на Біблію. Визначаючи поняття духовності, видатні філософи, психологи та педагоги наголошують на необхідності виховання у дітей та молоді високих духовних цінностей. На необхідності прищеплювати високі моральні, естетичні та трудові якості наголошував І. Франко. Зі шкіл, на його думку, мають виходити ті, хто

згодом стане духовними провідниками народу.

Останнім часом все частіше звучать хвилюючі голоси про нову світову кризу – кризу духовності. На превеликий жаль, сьогодні відбувається процес, коли весь духовний світ людини гранично раціоналізується й механізується, духовне розглядається як похідне від фізіологічного та почуттєвого, а категорія «духовність» практично не досліджується в її ціннісно-етичному плані. А хіба можуть бути опорою держави, суспільства та сім'ї аморальні, честолюбні люди, кар'єристи й демагоги, можновладні авантюристи?

Повноцінний розвиток особистості передбачає вміння будувати свої життєві плани і на основі цього розвивати в собі здатність до самовдосконалення, усвідомлення свого «Я», пошуку ідеалу, свідомої і планомірної діяльності з метою змінити, вдосконалити свою особистість. Тож важливою складовою «Я-концепції» є «Я-духовне». Д. С. Лихочов зазначає, що наш внутрішній світ умовно можна було б назвати нашою «душею». Ми говоримо «від всієї душі», або «мені це потрібно для душі»,

або «зроблено з душею». «Все, що зроблено з душею, йде від душі, потрібно нам для душі, – це і є «духовна культура». Ціла низка педагогів пропонують ввести термін духовна педагогіка або педагогіка духовності. Важливого значення набувають елементи духовності. Фундаментальними підвалинами духовності людини є Віра, Надія і Любов. «Віра» – одна з найглибінніших підвалин духовності, з'єднує любов з надією і забезпечує сприйняття майбутнього як здійснення чекань, сподівань і жадань, властивих цій любові, і отже, – ідеалів справжнього людського життя» [4].

Важливим чинником духовного відродження нації є моральність. Вона визначається як етичне поняття, особливий вид діяльності людей, що мотивується моральними ідеалами, переконаннями, нормами та принципами, які складають основу духовного життя особистості. В. О. Сухомлинський стверджує, що серцевиною моральності є обов'язок. Ставлячи запитання: «Як досягти, щоб у душі кожної людини утвердилось святе й непорушне?», він відповідає: «Коли мова йде про моральне обличчя нової людини, то в слова святе й непорушне вкладається конкретний зміст: це те, чим людина дорожить, як власною честю і гідністю, те, чим вона не може поступитися ні за яких обставин. У людини, яку ми виховуємо, повинні бути святі істини і святі імена, святі принципи і святі, незаперечні, непорушні правила поведінки» [3].

Моральні норми – визначальний елемент культури. Вони регулюють по-

ведінку людей у всіх сферах життя – у побуті, на роботі, в міжособистісних стосунках, групових відносинах. Моральні уявлення визначають внутрішню сутність людини, її найбільш суттєві характеристики. Моральність студентів здебільшого проявляється в їх поведінці, яка є кінцевим результатом усього розвитку особистості. Моральна поведінка є вираженням моральної свідомості особистості, яка в свою чергу проявляється через моральні правила і норми. Норми моральності – це вимоги, що ставить суспільство до поведінки кожної людини, які сприймаються як самі собою зрозумілі. На відміну від правил, норма вимагає не просто окремих вчинків і дій, а й визначає тип вчинку, спосіб поведінки в загальній формі. Особистість повинна сама обирати такі норми, які б відповідали загальним вимогам суспільства. Норми та правила поступово переростають у звички, які полегшують поведінку людини. Виконання прийнятих у суспільстві норм моральності свідчить про культуру суспільства й окремої особистості. Але сьогодні дехто відкидає норми моралі й визнає лише індивідуальні норми для регулювання своєї поведінки. Головним критерієм тут виступає успіх, який є основною метою життя людини. При цьому відбираються ті моральні норми і принципи, які є інструментом до здійснення індивідуальних цілей.

На рівні повсякденного розуміння досить міцно утвердилось уявлення про те, що високоморальним є той, чий внутрішні позиції й зовнішнє пово-

дження відповідають вимогам панівної в суспільстві моралі. Однак така позиція неминуче призводить до створення єдиного «морального кодексу» й підведення кожної окремої людини під ці вимоги. А ми вважаємо, що нічого поганого в цьому немає, нехай це буде не «моральний кодекс» колишнього зразка, а загальноприйняті норми і правила, необхідні для виховання молоді, які допоможуть в подальшому житті людини в соціумі. У зв'язку з цим ми цілком поділяємо думку Н. Вознюк про необхідність саморегуляції моральної діяльності, яка неможлива без самоконтролю як на спонукальній, так і особливо на виконавчій її стадії. Моральний контроль над собою виступає як єдиний механізм самозвіту, самооцінки, самокорекції моральної діяльності [1]. Але моральність сама по собі не робить людину духовною, тоді як духовне обов'язково визначає моральність людини.

На формування духовності особистості впливає релігія, сила якої в тому, що вона пробуджує любов до життя, природи, людини, освічуючи їх світлом вічного смислу. Українці завжди славилися своїми чеснотами. Починаючи з прадавніх часів – від аріїв та Трипілля, скіфів, Володимира Мономаха, Григорія Сковороди, Костянтина Ушинського і до сьогодні, вони сповідували й навчали своїх нащадків найгуманнішому закону: Законів Любові, любові до свого Творця і до свого

ближнього. Видатний український митрополит і педагог І. Огієнко вважає, що церква була і є природним ґрунтом, з якого виростала й розвивалась духовна культура українського народу. Головним у розвитку української молоді він вважає християнську добротність, справедливість і працьовитість. Православ'ю притаманна глибока віра в можливість людини бути духовно чистою, щирою, милосердною, щедрою, спрямованою на добро. Така спрямованість людини закладена самою її природою. Вилучення з виховної сфери релігійного компонента призвели до збіднення системи виховних впливів на процес формування загальнолюдських і національних, соціально-духовних цінностей у дітей та юнацтва.

Звідси головна задача освіти – навчити кожну людину слідувати вказівкам совісті. Це дасть можливість зміцнити в суспільстві духовно-моральні норми.

Література:

1. Вознюк Н. М. Етико-педагогічні основи формування особистості: навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 196с.
2. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реальі: Наук. метод. збірник. – К., 2000. – 312с.
3. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором // Вибрані твори: в 5 т. – К.: Рад. школа, 1977. – т.4. – С.391-626.
4. Шинкарук В. Віра, Надія, Любов / / Віче. – 1994. – №3 – С.145-150.